

22/5/1982

ΑΔ 1.5

Χαραυγή

ΓΡΑΜΜΑΤΑ και ΤΕΧΝΕΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ Π. ΠΑΙΟΝΙΔΗ ΣΤΟ 15ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΑΚΕΛ

Τά προβλήματα του πνευματικού και του καλλιτεχνικού χώρου

ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΜΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΝΑΝ ΠΛΑΤΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΦΟΡΕΑ

Δημοσιεύουμε πύ κάτω τό πλήρες κείμενο τής ομιλίας πού έκαμε στό 15ο Σύνεδριο τού ΑΚΕΛ ο Πανίκος Παιονίδης γιά τά προβλήματα τού πνευματικού και καλλιτεχνικού χώρου τής Κύπρου.

Τά προβλήματα τού πνευματικού - καλλιτεχνικού μέτωπου, θέμα μέ τό όποιο θά καταπιάνομαι, δέν μποροϋν ν' άντικρουστοϋν άποσπασμένα από τά γενικότερα προβλήματα τού ιδεολογικού μέτωπου. Κι' όταν αϋτή τήν στιγμή μιλοϋμε γιά ιδεολογικό μέτωπο εγγίζουμε οϋσιαστικά ένα από τά πύ κεντρικά ζητήματα πού άπασχολοϋν τό Κόμμα. Ο πόλεμος τών ιδεών πού άναπτύσσεται τήν περίοδο αϋτή στό νησί είναι ένας δολοκληρωτικός πόλεμος από τής πλευράς τού ή ντόπια αντίδραση μέ τήν άμεση καθοδήγηση διεθνών κέντρων ρίχνει στήν μάχη όλες τίς εφεδρείες τής. Στό νησί άντικομμουνισμό και άντισοβιετισμό, προστέθηκε μία ξαναζεσταμένη δόση εθνικισμού μέ τά καρυκεύματα ενός φευτεσπαναστατικού καιροσκοπισμού.

Οφείλουμε λοιπόν ν' άντιμετωπίσουμε μ' όλη τήν σοβαρότητα τά προβλήματα πού σχετίζονται μέ τήν μάχη τών ιδεών και στόν δολοκληρωτικό πόλεμο τού άντιπάλου, όφείλουμε ν' άπαντήσουμε μέ τόν δικό μας δολοκληρωτικό πόλεμο. Ρίχνοντας και μέισ στήν μάχη όλα τά όπλα και όλες τίς δυνάμεις. Μαζί και τίς δυνάμεις τού πνευματικού - καλλιτεχνικού χώρου, ενός χώρου όπου, παρά τήν ιδιομορφία του ύπάρχουν και χαρακώματα και γραμμές πυρός μόνο πού δέν είναι τόσο εϋδιάκριτες.

Ένα από τά όπλα λ.χ. πού χρησιμοποιοϋν οί άντιδραστικές δυνάμεις και τά ισχυρά διεθνή κέντρα τους σ' αϋτό τόν χώρο είναι τό όπλο τής έτσι καλούμενης «μαζικής κουλτούρας». Πρόκειται γιά όλο εκείνο τόν κατακλυσμό τών ταινιών και τών όλλων κατασκευασμάτων είτε υπό μορφή λογοτεχνικών κειμένων, είτε και διακοσμητικής άκόμης, πού παράγονται βάσει προδιαγραφών μέ σκοπό νά ναρκώσουν τόν άνθρωπο και νά τόν μετατρέψουν σε παθητικό έξάρτη του συστήματος. Τά ύποπροϊόντα αϋτά τής καπιταλιστικής κοινωνίας, πού ύποκαθιστοϋν οϋσιαστικά τήν αίσθητική άπόλαυση μέ τήν άπλή άναψυχή, τόν προβληματισμό μέ τήν έφησυχαση, πού θέτουν τό ένωτικό πάνω από τήν λογική, και όπου ό άντικομμουνισμός βαδίζει σφιχταγκασμένος μέ τήν πύ όμη βία και τήν πύ σιχαμερή σεξουαλική διαστρόφη, είναι σήμερα ή κύρια πνευματική τροφή πού προσφέρεται στόν λαό μας μέσω τού έμπορικού κινήματος, τών τηλεόρασης, τών ραδιοφωνικών.

Οί κίνδυνοι από τήν φθοροποιό αϋτή επίδραση τού πολιτι-

στικού νεοσποικισμού, πού τούς έπαυξάνει ή τρομακτική άνάπτυξη τής τεχνολογίας στίς επικοινωνίες, πού κυνηγά τόν άνθρωπο παντού σε μία προσπάθεια νά τόν θέσει υπό τόν πλήρη τής έλεγχου, προκαλεί σοβαρές άνησυχίες και σε άστούς άκόμη πνευματικούς και πολιτικούς παράγοντες. Δέν άναφέρομαι φυσικά στόν σοσιαλιστικό κόσμο όπου λειτουργοϋν διαμετρικά άντίθετες νομοτέλειες, όπου ή τεχνολογία στα χέρια μιας άξιακής κοινωνίας έξυπηρετεί τήν άρμονική άνάπτυξη τού ανθρώπου.

Σ' έμάς δυστυχώς δέν ύπάρχει πολιτική γύρω από τά ζητήματα αϋτά. Ένωσ κρατική, κυβερνητική πολιτική, πού νά προσεγγίζει τά προβλήματα τού πολιτιστικού χώρου σάν προβλήματα άρρηκτα δεμένα μέ τήν ψυχική υγεία τού λαού, πού ό βαθμός τής εϋρωστίας τής έχει ιδιαίτερη σημασία στίς συνθήκες τής κατοχής, τής προσφυγιάς και τής συνεχώς κλιμακούμενης πίεσης γιά τήν διάλυση τού κράτους.

ΓΙΑ ΜΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Τά ζητήματα τής πολιτιστικής άνάπτυξης έμπίπτουν πιστεϋω στό πλαίσιο τού μίνιμουμ προγράμματος και ή μελετημένη άνακίνηση τους κι' έπεξεργασία τους τήν περίοδο αϋτή δίχως άλλο θά σοσειρώσει γύρω από τήν Δημοκρατική Συνεργασία αξιόλογες πνευματικές δυνάμεις. Στόχος πρέπει νά ναι ή χάραξη μιας γενικής πολιτιστικής πολιτικής και ή δημιουργία ενός τέτοιου κλίματος, μέσα στό όποιο θά δοθεί οϋσιαστική ώθηση στό κυπριακά γράμματα και τίς τέχνες, θ' άνασρθηοϋν μέσα από τήν γή μας, τήν ιστορία μας και τίς βασανιστικές περιπέτειες τού λαού μας — και τούτο χωρίς νά μας άπομονώνει από τίς έλληνικές καταβολές — οί ζωογόνες ρίζες και οί χυμοί πού θά στηρίξουν έργα πνοής ίκανά νά πλουτίσουν τήν ζωή τού λαού μας, νά δημιουργήσουν πολιτιστικό θώρακα γύρω από τό ανεξάρτητο κράτος. Η έμφαση μέ όλους τούς τρόπους και από τήν κριτική, αίσθητική σκέψη στίς κυπριακές ρίζες και στόν κυπριακό προβληματισμό θά ναι κι' ένα ισχυρό αντίδοτο στόν σωβινισμό - εθνικισμό πού παρουσιάζει νέα έξαρση. Πρέπει λ.χ. νά ενισχύσουμε μέ τό επιστημονικό μας δυναμικό, πού συνεχώς αϋξάνει και γι' αϋτό είμαστε εϋγνώμονες στίς σοσιαλιστικές χώρες, τίς κυπριολογικές σπουδές φροντίζοντας στόν βαθμό πού μποροϋν νά φέρουν τήν σφραγίδα τού 'Ιστορικού 'Υλισμού.

Θά ναι λειψή ή ζωή τού λαού μας, θά χλωαίνει ή πνευματική του άνάπτυξη κι' ή τόσο άπαραίτητη άυτογνωσία, ά νέν δημιουργηθεί και δέν πάρει θέση μέσα στήν ζωή μας, στήν

ζωή τών παιδιών μας, μία τέχνη όπου θά βλέπει ό λαός τό πρόσωπο του, τά τραύματα του, τίς πικρές του έμπειρίες, τά στραβοπατήματα του, ά ν θέλετε, τούς δραματισμούς του. Κι' όταν μιλω γιά τόν λαό μας εννοώ και τήν Τουρκοκυπρία, έννοώ και τήν κουλτούρα πού πλάθεται και πρέπει νά πλάθεται και πέρα από τίς πράσινες γραμμές στήν τουρκική γλώσσα.

Τό δυναμικό τό διαθέτει τό νησί, διαθέτουμε ποιητές πού μποροϋν νά σταθοϋν και νά μετρηθοϋν μέ συναδέλφους τους στό έξωτερικό, διαθέτουμε πεζογράφους μέ στέρεη γραφή, διαθέτουμε ζωγράφους, πού τά έργα τους βραβεϋονται σε διεθνείς εκθέσεις, διαθέτουμε μουσικούς πού διαπρέπουν κι' εκτός Κύπρου. Διαθέτουμε σκηνοθέτες θεάτρου και κινηματογράφου μέ πραγματική αξία και ήθοποιούς ταλαντούχους. Κι' είναι πρός πίστη τής δημιουργών ήτι παρ' όλες τίς φοβερές αντίθετες συνθήκες δίνουν μόνοι κι' άβοήθητοι τήν μάχη τους στόν χώρο τού πνεύματος και τήν δίνουν οί περισσότεροι από υγιείς, οϋμανιστικές θέσεις.

Υπάρχουν φυσικά και έργα όπου παρεϊφρούει ή θολούρα και ή σύγχυση, έργα άναίμικα, όπου δέν φτάνουν οϋτε σάν άπόηχος οί τρανταγμοί τών καιρών και τής ματόβρεκτης πατρίδας, ύπάρχουν κι' άλλα, έλάχιστα εϋτυχώς, όπου ή θελημα νά ναι προσπαθεία λαιμωρπύριου κάλπικων ιδεών και θέσεων κι' είναι εδω άκριβώς τό καθήκον τής κριτικής μας νά δίνει έγκαίρα κι' άποφασιστικά τό παρόν τής.

ΛΑΜΠΙΡΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΔΙΑΘΕΤΕΙ ΤΟ ΑΚΕΛ

Είναι πρός τιμή τού Κόμματος μας σύντροφοι, τό ότι δέν είναι λίγοι οί 'Ακελιστές πού λαμπρύνουν τήν οικογένεια τών καλλιτεχνών — δημιουργών μέ τό έργο τους, πού τό χαρακτηρίζει και ή καθαρότητα τής ματιάς και τό πάθος τού μαχητή γιά τ' αξία και τά ώραϊα και ή ποιότητα. Αϋτό τό Κόμμα έχει τό δικαίωμα νά περιφανεϋεται γιά τήν οί δική κορυφαία τής κυπριακής ποίησης, ό Τεϊκρος 'Ανθίας και ό Θεόδωρος Περίδης έφεραν τήν ταυτότητα τού ΑΚΕΛ. Μέσα στό έργο τους πάλαι στήν πληρότητα τής ή αγωνιστική ψυχή τού λαού μας, ή εϋρύτητα κι' ή σοφία τής σκέψης του, ό διεθνισμός του, είναι τό μεγαλόπνοο έργο τους ένας ύμνος τής προσφοράς τών άγώνων τής Κύπρου. Μέ τό ΑΚΕΛ στήν καρδιά επίσης είναι πού μαστορεύει δεκαετίες τώρα τά θαυμάσια «τραουδία τής καρδιάς του», τής βσανισμένης άγροτιάς μας και πρόσφατα τής προσφυγιάς, ό Παύλος Λιασιδής.

Στά πρώτα εκείνα χρόνια τής δεκαετίας τού '20, όταν κάτω από τήν επίδραση τής άκτινο-

βολίας τού Μεγάλου 'Οκτώβρη φύτρωναν κι' εδω στό νησί οί επαναστατικές ιδέες κι' έδεναν μέ τό νερό μας εργατικό κίνημα, έδιναν οί πρώτοι Κύπριοι κομμουνιστές μεγάλη σημασία στό πνευματικό μέτωπο.

Πρωτοπόροι κομμουνιστές — στοχαστές τών χρόνων εκείνων όπως ό Χριστόδουλος Χριστοδουλίδης, πού άργότερα πήγε στήν 'Ελλάδα κι' άναδείχθηκε στήν θέση τού μέλους τού Π.Γ. τού ΚΚΕ, ό Γιάννης Λεύκης, κ.ά. 'ίδρυσαν τό 1924 μέ άλλους προοδευτικούς διανοούμενους τό λογοτεχνικό περιοδικό «'Αβγή» μέσα από τό όποιο δόθηκαν οί πρώτες μάχες γιά τήν καταξίωση τών νέων αισθητικών αξιών. Και δίνονταν — οί μάχες εκείνες μέ γνώση και μέ νεϋρο — τ' άρθρα τού Χρ. Χρ. ήταν υπόδειγμα μαρξιστικής γραφής. 'Αφηγήσεις βετεράνων άναφέρουν ότι στό 'Εργατικό Κέντρο τής Λεμεσού δίδασκε τό 1927 θέατρο ό τότε Γραμματέας τού ΚΚΚ σ. Σκελέας. Γιά τήν ιστορία αξίζει νά αναφέρουμε ότι τό θεατρικό αϋτό συγκρότημα τών Λεμεσιανών Κομμουνιστών είχε έρθει και στήν συντηρητική τότε Λευκωσία κι' έδωσε παράσταση στό θέατρο Παπαδοπούλου μέ τήν «'Η-ταυρο» τού Μπόγρη κι' οί θεατές πετοϋσαν στήν σκηνή κόκκινα γαρύφαλλα και μικροσκοπικά χάρτινα σφυροδρέπανα.

Είναι πάνω σ' αϋτές τίς πλούσιες παραδόσεις πού άναπτύχθηκαν και φούντωσε τό λαϊκό μας κίνημα και μετατράπηκε και στό πύ άπόμερα άκόμα, ξεχασμένα κι' από τόν Θεό κι' από τούς ανθρώπους χωρία στήν πρώτη πολιτική δύναμη, σ' αϋτό πού σήμερα εμπιστεύεται ό ένας στους τρεις ψηφοφόρους. Δέν είναι όμως τής ώρας νά κάνουμε άπολογισμό τής πολιτιστικής μας δράσης και προσφοράς πού περνά μέσα από τά 'Αονίτικα και τά 'Εδονίτικα Φεστιβάλ. Πού πρώτα καθιέρωσαν αϋτό τόν θεσμό στόν Κυπριακό χώρο, μέσα από τίς θεατρικές παραδόσεις — από τό Λαϊκό Θεάτρο 'Αγλαντιζιάς και φτάνουν μέχρι τόν Προμηθέα — μέσα από συγκροτήματα όπως τό ΣΥ-ΚΑΛΥ πού οϋτε και ή προσφυγιά δέν τό τσάκκισε, μέσα από όρχηστρες πολιτικού τραγουδιού άκόμη, όπως εκείνη τού Ν. Μακωτιδής κλπ. κλπ.

Περνά μέσα από τό πλούσιο έργο δεκάδων δημιουργών μας, μέσα από τό περιοδικό «'Νέα 'Εποχή» πού 23 ώρα χρόνια κρατά τήν πρώτη θέση, άγνωρισμένη άπ' όλους, στό λογοτεχνικό πεδίο.

ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΕΝΑ ΠΛΑΤΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΦΟΡΕΑ

Εκεί όπου θάθελα νά στρέψω τήν προσοχή τού Συνεδρίου και τής Κεντρικής 'Επιτροπής πού θά εκλεγεί, είναι στήν

άναγκη μέσα στίς συνθήκες τής τρομακτικής έντασης τής ιδεολογικής πάλης σ' όλα τά σημεία, στίς συνθήκες πού κτυπιέται άμειλικτα άπ' όλες τίς πλευρές ό λαός μας, στίς συνθήκες τού αϋξημένου ρόλου μας σ' όλα τά ζητήματα, ν' άνεβάσουμε σε ψηλότερο επίπεδο αϋτή τήν προσφορά. Κι' ύπάρχουν άδυναμίες και κενά πού προβάλλουν και πύ έντονα, γιά τήν περάσαμε σάν κοινωνία σε πύ άναπτυγμένο στάδιο καπιταλιστικής άνάπτυξης, τό εκτόπισμα τού επιστημονικοτεχνικού προσωπικού είναι πού μεγαλύτερο, βρισκόμαστε από πλευράς ποσοστου φοιτητών σε πού ψηλά επίπεδα.

Πιστεύω πώς ώρμασαν οί συνθήκες γιά τήν δημιουργία ενός κεντρικού φορέα, γύρω από τόν όποιο θά συγκεντρωθοϋν οί έρασιτεχνικές προσπάθειες μαζί και τό προοδευτικό, καλλιτεχνικό δυναμικό μέ σκοπό τήν καλύτερη οργάνωση τού πολιτιστικού χώρου. Στήν 'Ελλάδα λειτουργεί από μερικά χρόνια τώρα ή Πανελλήνια Πολιτιστική Κίνηση, γύρω από τήν όποια συσπειρώθηκαν προοδευτικοί καλλιτέχνες και Σύλλογοι άπ' όλη τήν χώρα 1000 περίπου προσωπικότητες τών γραμμάτων και τίς τέχνες και 600 πολιτιστικοί φορείς, κι' ή πείρα πού ναι αξιόλογη μπορεί νά μας προσφερθεί. Πρόκειται οϋσιαστικά γιά μία σύζευξη τού έρασιτεχνικού μέ τό επαγγελματικό σε μία προσπάθεια νά έμφυσηθεί καινούρια πνοή στήν έρασιτεχνική δραστηριότητα πού, πρέπει νά τό παραδεχθοϋμε, παρουσιάζει τά τελευταία χρόνια στίς συνθήκες τού νέου τρόπου ζωής, ύφεση και στατικότητα. Απ' όλη τήν μία θά δοθεί μέσω τού Φορέα αϋτού χέρι βοήθειας στόν έρασιτεχνικό τομέα άναώνοντας μ' αϋτό τόν τρόπο και τίς μορφές δουριάς, πού χρειάζονται άνανέωση κι' από τήν άλλη θά δοθεί ή δυνατότητα νά λειτουργήσει σε πύ στέρεη βάση ένα παλαιότερο κίνημα — ή τέχνη στό λαό μ' — όλες τίς προεκτάσεις του.

Μέ άξονα τόν Πολιτιστικό Φορέα πού τόν βλέπω πλατύ κι' όχι στενά κομματικό — κι' οί συμμαχίες μας μποροϋν νά χρησιμεϋσουν εδω σάν βάση — θά προωθηθοϋν και μία σειρά άλλα ζητήματα τού πνευματικού μέτωπου, όπως είναι λ.χ. ή εκδοχή και κυκλοφορία τού βιβλίου πού βρίσκεται σε νηπιακή κατάσταση, ή άνάπτυξη τού θεάτρου σε παγκύπρια κλίμακα, ή ίδρυση πολιτιστικών κέντρων, ή διάθεση οϋσιαστικών πόρων και από τήν κυβερνηση και τήν τοπική αυτοδιοίκηση γιά τήν πολιτιστική άνάπτυξη. Η ίδρυση τού Πανεπιστημίου θά ναι όπωσδήποτε πολιτιστικό γεγονός πρώτου μεγέθους. Μπορεί ή Πολιτιστική Κίνηση ά ν τήν άντικρυσσοϋν σάν κίνημα, φορέα αξιών νά καταστεί

εφεδρική δύναμη τής όλης πορείας τών ενωμένων προοδευτικών, δημοκρατικών δυνάμεων, πού ή ζωή τους δέν πρέπει νά λήξει τήν επαύριο τών προεδρικών εκλογών.

Δέν έχω τό δικαίωμα νά κλείσω τήν ομιλία αϋτή γιά τό πνευματικό και καλλιτεχνικό μέτωπο χωρίς ν' αναφερτώ σ' εκείνο τό καλλιτεχνικό μήνυμα πού ήρθε και μέσ βρήκε πρίν από λίγες μέρες από τήν πράσινη γραμμή, στό ποίημα τού νεαροϋ Τουρκοκυπρίου πού δημοσίευσε ή «Χαραυγή» τήν περασμένη Πέμπτη. «Βενσερέμο» ό τίτλος του, ή γνωστή Κουβανέζικη φτερωτή λέξη, πού πάει νά πεί «Θά νικήσοϋμε». Τραγουδά ό Τουρκοκύπριος νέος τόν σύντροφο Καβάζογλου και τόν γιολντάξ, τόν Μισιαούλη. Στήν 'Ιδια πατρίδα — ρωτά μέ πόνο — πώς μας στήνεται άύνορα!

Τό πάθος γιά τήν κοινή πατρίδα, πού ναι μοιρασμένη στα δύο, φλογίζει τίς καρδιές τών Τουρκοκύπριων συμπατριωτών μας και γίνεται σίχως, τραγούδι, όπως και στήν περίπτωση τής Νεσέ Γασίν και τών άλλων όκτώ Τουρκοκυπριών ποιητών, πού μας είχαν στείλει τά ποιήματα τους και τά στεγάσαμε σε βιβλίο μέ τόν τίτλο «Κάτω από τόν 'Ιδιο οϋρανό».

Αν ή τέχνη λειτουργεί μόνο όταν αναβλύζουν από τά κατάβαθα τής ψυχής άτόφοι οί πόθοι, τότε σ' αϋτά άκριβώς τά μηνύματα από τήν άντίπερη όχθη θά πρέπει νά δοϋμε άνάμεσα σ' άλλα και πόσο τετραγωνικά σωστή είναι ή γραμμή μας και ή τακτική μας γύρω από τό Κυπριακό, πόσο τεράστιο άπόθεμα περικλείει ό άγώνας τού λαού μας, 'Ελλήνων και Τούρκων, γιά τήν κοινή, τήν πλήρως ανεξάρτητη πατρίδα πού δέν θά τήν πατάνε στόν λαιμό οί έξνοι στρατοί και οί έξνες βάσεις και δέν θά τήν τρώει τό σαράκι τού σωβινισμού. Μας λένε τά μηνύματα αϋτά πόσο μεγάλες δυνατότητες ύπάρχουν γιά νά ξεδιπλωθεί αϋτός ό κοινός άγώνας, νά κτιστοϋν οί γέφυρες τής επαναπροέγγισης, πού στό πεδίο τής κουλτούρας 'ίσως νά ναι πύ ώριμα τά πράγματα γιά κάποια μεγαλύτερα βήματα. Μπορεί, δηλαδή, άνάμεσα σ' όλα τά άλλα, μέσα από τό πνευματικό — καλλιτεχνικό μέτωπο και τήν καλύτερη οργάνωση του, ν' άνοιξοϋμε δρόμους και πύς τής Τουρκοκυπριακής μάχης πού ψάχνουν, λόγω τών έθλιων συνθηκών κατοχής μέσα στίς όποιες ζοϋν, μέ μεγαλύτερο 'ίσως από μας πάθος, γιά τίς ρίζες και τήν κυπριακή ταυτότητα. Αϋτό τό νησί, μας λένε αϋτά τά μηνύματα, μπορεί νά σταθεί από μόνο του στό πόδια του και νά δρασκελίσει μέ σιγουριά πύς τό μέλλον!